

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Rundskriv M-1/2014

Kommunene
Fylkesmennene
Statens landbruksforvaltning

Nr. Vår ref Dato
13/1565 1. januar 2014

Innhold

1.	Innledning	2
2.	Definisjoner	2
3.	Søknad om odelsfrigjøring	2
3.1	Hvem kan søke	2
3.2	Hvem søknaden skal sendes til	2
3.3	Krav til søknaden	3
3.4	Frist for å søke odelsfrigjøring	3
4.	Kommunens saksbehandling	3
4.1	De øvrige odelsberettigede skal gis anledning til å uttale seg	3
4.2	Kommunens plikt til å innhente opplysninger	3
5.	Foreløpig vurdering	4
5.1	Foreløpig vurdering etter odelsloven § 30	4
5.2	Foreløpig vurdering etter odelsloven § 32	4
5.3	Varsel til retten og partene, og hva den foreløpige vurderingen etter odelsloven §§ 30 og 32 kan gå ut på	5
6.	Saksbehandlingen etter den foreløpige vurderingen	5
6.1	Kommunens behandling	5
6.2	Fylkesmannens behandling	5
6.3	Behandlingen til Statens landbruksforvaltning	5
6.4	Varsel til retten om utfallet av saken om odelsfrigjøring	6
7.	Saksbehandlingstiden	6

Odelsfrigjøring – §§ 30 og 32 i odelsloven

1. INNLEDNING

Dette rundskrivet erstatter tidligere rundskriv M-2/2011 *Odelsfrigjøring - §§ 30 til 32 i odelsloven* utgitt av Landbruks- og matdepartementet 23. februar 2011. Ved lov av 14. juni 2013 nr. 47 ble odelsloven § 31 opphevet med ikrafttredelse 1. januar 2014. Odelsloven § 31 regulerte adgangen til odelsfrigjøring ved kjøp av tilleggsjord til landbrukseiendom. Når § 31 er opphevet innebærer det at det ikke lenger er adgang til å odelsfrigjøre tilleggsareal til landbrukseiendom. I de tilfelle der noen som har en aktuell odelsløsningsrett ved ikrafttredelsen, går til løsningssak, gjelder likevel § 31. For behandlingen av *disse* sakene gjelder odelsloven § 33.¹

Lovendringen har også medført endringer i forskrift av 11. februar 2011 nr 138 om saksbehandling i saker om odelsfrigjøring etter odelslova § 30 og 32.

Dette rundskrivet er en oppdatert veiledning for behandlingen av søknader om odelsfrigjøring etter §§ 30 og 32 og innholdet i forskrift om saksbehandling i saker om odelsfrigjøring etter odelslova §§ 30 og 32 (heretter kalt *saksbehandlingsforskriften*).

2. DEFINISJONER

Odelseiendom: den eiendom som det blir søkt om odelsfrigjøring av.

Odelsfrigjøring: et vedtak som innebærer at hver og en av de odelsberettigede på tidspunktet for vedtaket, mister sin odelsrett.

Odelsfrigjører: den som har søkt om odelsfrigjøring etter odelsloven §§ 30 og 32.

Odelsløser: den som har tatt ut stevning mot eieren etter odelsloven § 60.

Odelsberettiget: den som har odelsrett til eiendommen.

3. SØKNAD OM ODELSFRIGJØRING

3.1 Hvem kan søke

Stat og kommune kan søke om odelsfrigjøring etter odelsloven § 30.

Hvis noen frivillig har avhendet odelsjord, kan kjøperen søke om odelsfrigjøring etter odelsloven § 32 dersom man må regne med at et tilsvarende ekspropriasjonsinngrep ville ha blitt foretatt dersom partene ikke hadde blitt enige.

3.2 Hvem søknaden skal sendes til

Søknaden om odelsfrigjøring etter odelsloven §§ 30 og 32 skal sendes til kommunen der odelseiendommen ligger.

Dersom kommunen eiendommen ligger i står som odelsfrigjører, skal saken etter vanlig

¹ Overgangsbestemmelsen er regulert i forskrift om endring av forskrift av 11.2.2011 nr 138 om saksbehandling i saker om odelsfrigjøring etter odelslova §§ 30 til 33 i odelsloven.

saksforberedelse etter forskrift av 8. desember 2003 nr. 1480 om saksbehandling i kommunen i saker etter konsesjonsloven, jordloven, odelsloven og skogbruksloven, sendes til Fylkesmannen som foretar en foreløpig vurdering av søknaden, se pkt. 5.

3.3 Krav til søknaden

Søknaden skal være skriftlig. Den skal inneholde opplysninger om hva som er formålet med odelsfrigjøringen. Staten og kommunen skal redegjøre for hvilke særlige grunner som taler for at odelsrett ikke bør være til hinder for overtagelsen av odelsjorda, jf. odelsloven § 30. Den som søker odelsfrigjøring etter § 32 skal opplyse om hjemmelen for ekspropriasjon som kunne blitt brukt dersom overdragelsen ikke hadde skjedd frivillig, jf. odelsloven § 32.

3.4 Frist for å søke odelsfrigjøring

Søknad om odelsfrigjøring etter odelsloven §§ 30 og 32 må fremsettes innen to måneder etter at stevning i løsnings-saken ble forkynt for eieren. Fristen for å søke om odelsfrigjøring etter odelsloven § 30 og odelsloven § 32 annet ledd følger av saksbehandlingsforskriften § 5.

Etter odelsloven § 30 er det adgang til å søke om odelsfrigjøring før overdragelse har funnet sted. I disse tilfellene er det ingen løsnings-sak å stanse, slik at det ikke er behov for en søknadsfrist. Kommunen kan gi oppfrisking for oversitting av fristen etter odelsloven §§ 30 og 32.

4. KOMMUNENS SAKSBEHANDLING

4.1 De øvrige odelsberettigede skal gis anledning til å uttale seg

Kommunen skal så langt det lar seg gjøre bringe klarhet i hvem som har odelsrett til den eiendommen som søkes odelsfrigjort. Normalt vil en henvendelse til den som begjærer odelsløsning eller vedkommendes advokat være tilstrekkelig for å få avklart dette. Kommunen skal straks søknaden er mottatt, så langt det lar seg gjøre, gi de odelsberettigede mulighet til å uttale seg om spørsmålet om odelsfrigjøring. Overfor dem det er vanskelig å gi individuelt varsel, er det nok med en kunngjøring i Norsk Lysingsblad og i en avis som er allment lest på stedet.

Kommunen må i varselet som sendes de odelsberettigede forklare hva saken gjelder slik at de kan ivareta sine interesser på en forsvarlig måte. Kopi av søknaden om odelsfrigjøring bør alltid legges ved brevet til de odelsberettigede.

Kommunen skal sette en uttalelsesfrist på en måned. Denne fristen skal gjelde både for den som får individuelt varsel og den som får varsel gjennom kunngjøring i Norsk Lysingsblad eller en avis. Fristen må gå fram av kunngjøringen. Fristen er ikke absolutt, men kommer uttalelsen for sent, kan ikke den odelsberettigede kreve at uttalelsen skal tas i betraktning. Kommunen skal be de odelsberettigede om å sende uttalelsen til kommunen.

4.2 Kommunens plikt til å innhente opplysninger

Kommunen skal forberede odelsfrigjøringssaken. Kommunen skal innhente opplysninger som ikke går fram av søknaden om odelsfrigjøring når opplysningene kan ha noe å si for avgjørelsen i saken. Plikten fremgår både av § 8 i saksbehandlingsforskriften samt av den generelle bestemmelsen om at en sak skal være så godt opplyst som mulig i forvaltningsloven § 17.

Det er gitt generelle retningslinjer for kommunens saksbehandling i landbrukssaker i forskrift av 8. desember 2003 nr. 1480 om saksbehandling mv. i kommunen i saker etter konsesjonsloven, jordloven, odelsloven og skogbruksloven. Det slås fast i § 1 at i alle saker etter odelsloven har kommunen ansvaret for å hente inn nødvendige opplysninger og tilrettelegge saken. Dersom kommunen ikke selv har myndighet til å avgjøre saken, skal kommunen utrede den og gi uttalelse til vedtaksmyndigheten.

Kommunen som ansvarlig myndighet for sakens opplysning må blant annet fremskaffe opplysninger om de eiendommene som blir berørt av søknaden om odelsfrigjøring. Kommunen må også påse at saken er opplyst om mer subjektive forhold som for eksempel odelsløseres tilknytning til eiendommen.

5. FORELØPIG VURDERING

Det skal ikke settes i gang realitetsbehandling av odelsfrigjøringssaken før kommunen har tatt stilling til om det formelt sett er adgang til å odelsfrigjøre det aktuelle arealet. På dette trinnet i saken skal det altså ikke vurderes om den aktuelle eiendommen skal frigjøres for odel. Bakgrunnen for reglene om en foreløpig vurdering av søknaden om odelsfrigjøring er at stansing av en løsningssak skal skje når det er tatt ”steg” til odelsfrigjøring, se odelsloven § 33. Reglene er utformet med sikte på at den foreløpige vurderingen skal tas raskt. Kommunen må fremskaffe de opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om det formelt sett er adgang til å odelsfrigjøre. Når kommunen mener at saken er godt nok opplyst, skal den derfor uten ugrunnet opphold avgjøre om de formelle vilkårene for odelsfrigjøring er oppfylt.

I alle saker etter odelsloven §§ 30 og 32 skal kommunen kontrollere om søknad om odelsfrigjøring er fremsatt av eieren innen 2 måneder, regnet fra stevning i løsningssaken ble forkynt for vedkommende.

5.1 Foreløpig vurdering etter odelsloven § 30

Kommunen må først avgjøre om eiendommen er odelsjord etter odelslovens bestemmelser. Den kommunen eiendommen ligger i kan stå som søker om odelsfrigjøring etter odelsloven § 30. Kommunen kan da ikke avgjøre om det skal tas ”steg” til odelsfrigjøring, men den kan foreta vanlig saksforberedelse og så sende søknaden til Fylkesmannen til avgjørelse. Fylkesmannen må da både ta stilling til om det skal tas ”steg” til odelsfrigjøring og om odelsfrigjøring skal skje eller ikke. Dette fremgår av Vedtak om overføring av myndighet til kommunen, Fylkesmannen, Statens landbruksforvaltning og Direktoratet for mineralforvaltning etter konsesjonsloven, jordlova og odelsloven av 8. desember 2003 nr. 1479 § 1.

Odelsloven § 30 oppstiller ytterligere ett vilkår for odelsfrigjøring. Det er ”*og særlege grunnar taler for at odelsrett ikkje bør vere til hinder*”. Denne avveiningen skal ikke tas som en del av den foreløpige vurderingen. Grunnen til det er at de odelsberettigedes interesser ikke er klarlagt på dette stadiet av saken.

5.2 Foreløpig vurdering etter odelsloven § 32

Kommunen skal vurdere

1. om noen frivillig har ”*late frå seg alt eller noko av ei odelsjord*” og
2. om overtaker har søkt om odelsfrigjøring.

Når det gjelder pkt.1, er det ikke grunn til å kreve at det skal tas stilling til graden av

frivillighet. I de situasjoner odelsloven § 32 omhandler, vil overdrageren regelmessig føle en viss tvang. Det er nok å konstatere at det ikke er ekspropriert. Det vil heller ikke være vanskelig for kommunen å avgjøre om overtakeren har søkt om odelsfrigjøring, se pkt. 2.

5.3 Varsel til retten og partene, og hva den foreløpige vurderingen etter odelsloven §§ 30 og 32 kan gå ut på

Dersom de formelle vilkårene for odelsfrigjøring er oppfylt, skal kommunen varsle retten skriftlig om at det vil bli tatt ”steg” til odelsfrigjøring og be om at løsningssaken blir stanset. Retten skal da stanse saken etter odelsloven § 33. Kommunen skal også varsle partene om at det vil bli tatt ”steg” til odelsfrigjøring og informere om at løsningssaken blir stanset.

Kommunens avgjørelse er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages av de odelsberettigede eller andre som er misfornøyde med at søknaden skal realitetsbehandles.

Dersom kommunen kommer til at vilkårene under den foreløpige vurderingen ikke er oppfylt, skal kommunen avslå søknaden om odelsfrigjøring. Avslaget er et enkeltvedtak som må begrunnes, jf. kapittel V i forvaltningsloven. Avslaget kan påklages til Fylkesmannen.

6. SAKSBEHANDLINGEN ETTER DEN FORELØPIGE VURDERINGEN

6.1 Kommunens behandling

Kommer kommunen til at det skal tas ”steg” til odelsfrigjøring, skal den gi uttalelse om sitt syn på spørsmålet om odelsfrigjøring (realiteten). Kommunen må vente til de odelsberettigedes frist til å avgi uttalelse er gått ut før den avgir sin egen uttalelse. Kommunen skal på grunnlag av søknaden og de uttalelser som er kommet inn, avveie de hensyn som taler for og mot, og gi uttrykk for sin mening om hva utfallet av søknaden bør være.

Kommunen skal sende saken til Fylkesmannen for avgjørelse. Kommunen skal sende kopi av uttalelsen sin til partene og de andre som har odelsrett og be disse sende eventuelle merknader til Fylkesmannen.

6.2 Fylkesmannens behandling

Fylkesmannen skal avgjøre søknaden om odelsfrigjøring når saken er så godt opplyst som mulig. Fylkesmannen skal innhente uttalelse i saker etter odelsloven §§ 30 og 32 fra det departementet som formålet med odelsfrigjøringen hører inn under.

Det er viktig å være oppmerksom på at et vedtak om odelsfrigjøring må anses som en inngripende avgjørelse og at dette stiller skjærpede krav til behandlingen av saken og begrunnelsen for vedtaket.

Blir vedtaket påklaget, skal Fylkesmannen behandle klagen etter reglene i forvaltningsloven, se blant annet forvaltningsloven § 33. Dersom Fylkesmannen ikke tar klagen til følge, skal klagesaken sendes til Statens landbruksforvaltning.

6.3 Behandlingen til Statens landbruksforvaltning

Statens landbruksforvaltning skal forelegge klager som gjelder søknader etter odelsloven § 30 og § 32 for det departementet som formålet med odelsfrigjøringen hører inn under.

Det vedtak Statens landbruksforvaltning fatter i klagesaken er det endelige vedtaket i saken,

og kan ikke påklages videre.

6.4 Varsel til retten om utfallet av saken om odelsfrigjøring

Det organet som treffer det endelige vedtaket i odelsfrigjøringsaken skal varsle retten om utfallet av saken. Med dette menes det endelige realitetsvedtaket, ikke kommunens avgjørelse av om det skal tas "steg" til odelsfrigjøring.

7. SAKSBEHANDLINGSTIDEN

Dersom det i forbindelse med en sak om odelsløsning blir søkt om odelsfrigjøring, kan den totale saksbehandlingstiden for odelsløsningssaken bli lang. Norge har fått kritikk av Den europeiske menneskerettighetskommissjon for lang saksbehandlingstid i en sak om odelsfrigjøring. Den aktuelle odelsløsningssaken tok nærmere 6 år fra saken ble brakt inn for herredsretten til den ble endelig avgjort av Høyesterett. I samsvar med odelsloven § 33, annet ledd, ble saken stanset i herredsretten under den administrative behandlingen av saken. Dette tok nærmere to år. Saken ble klaget inn for Den europeiske menneskerettighetskommissjon. Konvensjonens art 6 nr. 1 oppstiller krav om at enhver har krav på å få avgjort "*sine borgelige rettigheter og plikter... innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol ...* ." Dersom forutgående administrativ behandling er en forutsetning for domstolsbehandling, medregnes også den administrative behandling i saksbehandlingstiden. I rapporten konkluderte kommisjonen med at saksbehandlingen hadde tatt for lang tid, og at det derfor forelå en krenkelse av konvensjonens art 6 nr. 1. Kjernen i kritikken i kommisjonens rapport er rettet mot den administrative behandling av odelsfrigjøringsaken.

Et viktig formål med saksbehandlingsforskriften §§ 30 og 32 er å gjøre behandlingstiden for søknader om odelsfrigjøring, og dermed også saker om odelsløsning, så kort som mulig. Behandlingen av saker om odelsfrigjøring bes derfor prioritert. Det er viktig at den foreløpige vurderingen foretas så raskt som mulig slik at løsningssaken kan stanses og den ordinære forberedelsen av saken kan komme i gang.